

ירושלים

אפרים ברוידא

שלים לשאר מדינת ישראל. אומות העולם לא עמדו על התמורה שבאה בענין זה, תמורה רצינית ומחשית יותר מכל ההכרזות המדיניות שנודעו בקהל. כי בחדשי המלחמה הפכה הרגשה היסטורית עמומה, שעוד לא עלה עליה עול הגשמה, לחויה עמוקה, מלומדת ביסורים ובלתי־נכחדת, להחלטת עם. עורק־התחבורה הרצוף שנכבש בעמל ומסירות ודם, הישובים החקלאיים המת־רבים לארכו, רשת המפעלים הכלכליים המת־דים בעיר ובסביבותיה על דעתה וביזמתה של ממשלת ישראל, העברתם המודרגת של משרדי הממשלה לעיר־רדוד — כל אלה מבטאים במחש תמורה זו, שהרוב המנומר והבלתי־טבעי בעצרת האומות המאוחדות לא הבחין, או לא רצה להב־חין בה עדיין.

הנה כי כן, בא לחץ העובדות בתוך תהליך העצמאות וחזר ומילא את החלל־שבלב, אשר נוצר עם ויתור־נרמאונס בנובמבר 1947; בא לחץ העובדות וחזר והעמיד עובדה היסטורית על אמתה, שירושלים לא היתה ולא תהיה מרכז לאומי ומדיני לשום אומה זולת ישראל. לגיונות רומא, שהביאו עלינו חורבן בכוחה המכריע של אימפריה עולמית, שמו קץ לירושלים כבירתה של אומה־מדינה, כמה אומות כבשוה, ולא נעשתה מרכזן, כרבות קשרי דתות וכנסיות עמה, וככל ששקדו הללו להרחיב זכויותיהן בשימוש ובעבר דת־אלהים, לא הגיעו לתביעת שלטון. הנסיון האחד להסמיך את הזיקה הרתית על אדני שלטון חילוני וגשמי, הלא הוא הנסיון של מסע־הצלב, נכשל כשלון מחפיר, מבחינת מוסרית ומעשית כאחת, ודומה היה כי לא תשוב אליו הנצרות ערד. בתורת מרכז מדיני ופיריה ממשית, „מקדש מלך, עיר־מלוכה“, הוסיפה העיר לחיות בהכרתו של עם אחד בלבד. זיקה רוחנית־מוחשית זו — שבהבדל מן היחס הנוצרי והמוסלמי, היא זיקה כוללת, שאינה מצטמצמת בתחום הדת — בילתה את חלום הצלבנים המעורפל, היא תבלה גם את היצור החדש, לידתו בזיווג לא־טהור של אינטרסים מצטלבים, שהורפכו על גבי חשבונם הכושל של מחשבי־בחירות במסלגת־העבודה האוסטרלית.

הפור אשר נפל בעצרת האומות לא חרץ את גורל ירושלים. גורל זה נחרץ זה־כבר. ברית לא־קדושה זו להגנת העיר הקדושה — חברו בה קתולים, ערבים אויבי עבדאללה עם רוסיה הסר־ביטית — ברית זו, שהשלילה וצרות־העין ביסור זה, לא תוכל לברית ההיא אשר נכרתה בשחר דברי־התימים, גם אילו הוקמה בירושלים קריה בין־לאומית לפני שנתים, לפי אותה החלטה שקיבלנו עלינו את דינה למען מטרה גדולה יותר, גם אז לא היה לקריה זו מנוס מגודלה ההיסטורי: להאסף תחת כנפי מדינת ישראל ולהיות בה לראש־פינה. ואולם ההיסטוריה לא עמדה דום שנתים. ירושלים המנותקת והמופקרת לחסדי אר״ם הוצאה מבדידותה במאמץ־גבורה של הנוער העברי והיתה לעצם מעצמה של המדינה הנבנית. הקונסטרוקציה המדינית שבנה אר״ם על יסוד משולש של חלוקה מדינית, איחוד כלכלי ובינאום־פירוח של ירושלים, עברה ובטלה מן העולם עוד בטרם הושבה העיר אל חוק המדי־נה. סיכוי המדינה הערבית העצמאית התער סף משום שהבחירה היחידה להנהגתה היתה בין חג' אמין לעבדאללה. גבולות אר״ם אשר הותוו על הנייר למדינה היהודית נמחקו, ותוקנו תיקון יסודי, בידי צבא ישראל אשר הפך את המדינה לחטיבה בעלת דמות־הגוף ובעלת כושר־קיום. הצעת ברנאדוט ותותחי עבדאללה קרעו לקרעים את חלום הקריה הבין־לאומית בירושלים, המיבנה שביקש ארגון האומות לבנות על חרבותיו של משטר המנדט נתפורר במיבחו ראשון. מדינת ישראל לא נבראה במאמר אר״ם, אלא למרות חוסר־כוחו. השינוי המהפכני שחל בעובדות מאז נובמבר 1947 ביטל כל התחייבות מצד ישראל להכיר בהחלטה הישנה.

שנתיים אלו לימדונו לקח חשוב וחמור. ראינו מה כוחו של ארגון האומות לקיים את החלטתו ולערוב לנפש התלחיה בהחלטה זו. ועוד נוכחנו וראינו מה צפוי לה לירושלים בניתור קה המדיני ובבדידותה הפיסית והכלכלית. ואף זאת למדנו, מה עמוקה ורבת־משמעות היא זיקת־הגומלין הנפשית והגשמית בין ירר

מישהו בסוד אר"ם על דעתו כי מדינת ישראל היא תיכנע ותבגוד בן־לילה במדיניותה המוצהרת. בהוראות שולחיה, בהכרתו והרגשתו של כל העם היושב בציון? אם היה, טעה טעות מרה והכשיל את הרבים. אותה זיקת־גומלין, שעמדנו עליה קודם, יהיה לה בשעת מסה, ביטוי מוחשי וברור מאד: שום ממשלה של ישראל לא תתן ידה, ולא תנקוף אצבע, להגשמת תכנית הבינאום, ירושלים ועמה כל העם בישראל, יתנגדו בתוקף להפקעת זיקתה של ירושלים למדינת ישראל. אמיתות נפשיות ומדיניות אלו יש להן היתרון, שהן מס־קנה מן העובדות שבמציאות, ולא נסיון להעלות באוב מציאות חדשה, ערטילאית, קונסטרוקציה של נייר, שהטכסיס נשמת־אפה, ולפיכך אין בה רוח־חיים, ולפיכך — „העולה על רוחכם היא לא תהיה“.

ג.

ודאי, אין צירוף חזק ועיקש כצירוף אינט־רסים אנוכיים עם משפטים קדומים. גיוס הכוחות למען בינאום ירושלים נסתייע, קודם כל, באינסטינקטים דתיים רדומים, אף לא מאס בני־צול רגשות אנושיים; הוא נסתייע, מצד אחר, בחישובים מדיניים טכסיסיים, שאינם מיוסדים, כידוע, על טובת הענין והעם אשר בו מדובר, אלא רואים את העמים הקטנים ככלי־שימוש בידי החזק. במאמר על שאלת המקומות הקדושים שנדפס ברבעון קתולי צרפתי „קאיא סיוניאן“ לפני חדשים מספר, מצאנו בקורת קשה על התפ־קיד הנאלח שביאותה הכנסיה הקתולית למלא במשחק זה, ועל שגאת ישראל שראתה לטפח לתכלית זו. „לצערנו“, כתב הרבעון הקתולי, „יש תמיד נוצרים במזרח כבמערב המוכנים לעבוד את האלהים ואת הממון בעת ובעונה אחת. מכל מקום, מוכנים הם לעבוד את האלהים באמצעים ששום מטרה לא תוכל להצדיקם...“ ועוד: „צלב־נינו המודרניים, שהאינטרס או הרגש נר לרגליהם, אך אינם דואגים לשלומן של נפשות־אדם, אם נוצריות ואם לא, עושים מעשיהם נגד הכנסיה ונגד פתרון־צדק“. אכן, ידע הרבעון הצרפתי הקתולי מה שלא ידעו אבות ההחלטה החדשה, כי „בינאום כשל עצמו, בינאום כפוי, לא יפתח דבר... העקרון היסודי לכל פתרון־צדק ברור: כל ארץ־ישראל היא ארץ קדושה לכל יהודי, מוסלמי ונוצרי. אך לנו הנוצרים, כנוצרים, הרי זו ארץ של זכרון ותפילה, ולא של תביעות חילוניות“. עוד באביב השנה הודיע ד"ר וייצמן כי „אין

ב.

אף חשבונם של בעלי התכנית החדשה, שנת־קבלה על דעת העצרת, חשבון כושל הוא, מועצת הנאמנות מתבקשת עכשיו לשמש הנהלה אחר־אית לעיר, על ידי מי תגשים מועצת הנאמנות את הוראותיה ותקנותיה? ירושלים החדשה היא עכשיו, למעשה, חטיבה חד־לאומית — כעיר העתיקה אף היא, מדוע יוטב מזלה ממזל טריאסט הרב־לאומית, שארגון האומות לא הצליח עד היום להפעיל בה מיסטר בין־לאומי, שחילות־הכיבוש הונים בה עד היום, היש בדעת אר"ם לשלוח חיל־כיבוש גם לירושלים? מה יהיה הרכ־בו? וכיצד יוקם — ולא התפורר הקואליציה הסוביטית־קתולית־מוסלמית? וכי יקום החיל, אם חיל־כיבוש ואם חיל־גוטרים, אם בן אלף איש, כהצעת ועדת הפיוס, ואם בן חמשת אלפים, היהיה בו די כוח לכוף רצונו על עיר שתלך עמו במרי? בעלי התכניות שעל גבי הננייה, זו של ועדת הפיוס וזו האוסטרלית־סוביטית, לא שאלו את פי תושבי ירושלים לדעתם על התכניות הללו, והרי אחת ההנחות העיקריות במגילת אר"ם, ובסעיפים הנוגעים למימשל מטעם מועצת הנאמנות במיוחד, שלא יקום בשום אזור שלטון שאינו מתישב עם רצונם של התושבים. די היה לבעלי התכנית להמלך באינטרסים הצרים והארעיים של עצמם, אך מי שאינו בא לשאול את פי המציאות, ובעוד מועד, באה זו ומשמיעה לו תשובתה, אמנם באיחור־זמן, אך בקול רם, ובמחיר יקר משהיה, מחיר סבל רב, מרירות לאין שיעור וחי־אדם.

ומניין יבוא השלטון לידם? שורת התגיון נותנת, שהבאים להטיל משטר בין־לאומי על העיר, אפילו נמנו וגמרו על הרכב האורגן המגשים וחיל־המשמר אשר עמו, תהיה בידם שליטה של ממש שעה אחת קודם. האמנם מדמים בעלי התכנית כי יש אפילו צל שלטון על ירד־שלים בידי נציגי אר"ם היושבים בשטח ארמון הנציב? או האמנם סבורים הם כי יוטל משטר בין־לאומי על העיר בה כר זה בלבד?

יש לשער, איפוא כי מן הסתם יפנה ארגון האומות המאוחדות למדינת ישראל ולממלכה ההאשמית שעל הירדן בתביעה למסור לו את השלטון הממשי המגיע לו לפי החלטתו — קודם שיתחיל בהגשמתה של אותה החלטה. הייכנע עבדאללה להחלטה זו, שהגשמתה תשפיל קרנו בארצו ובעולם הערבי כולה, אף תשבש ותנתק את דרכי תחבורתו ממרכז הארץ לצפונה? וההעלה

כלשהו לעובדה שמדינת ישראל מקיימת תפקיד חיובי של בנין וקידמה חברתית בחלקי-עולם זה, ושהיא פותרת בעיה עולמית לאור עקרון ההגדרה העצמית של העמים. ואולם הקו שנקטה רוסיה בבעית ירושלים מעלה את החשש, כי מעכשיו תחתור מדיניות זו להחייאת פגרה של תכנית החלוקה כולה, וכי הצעד הבא יהיה תביעת מדינה ערבית עצמאית במלוא השטח שהוקצת לזו בתכנית נובמבר 1947.

ההנחה כי מדינה ערבית עצמאית בארץ-ישראל מיסודם של המופתי או ידידיו רצויה יותר לאינטרס הסוביטי מסיפות השטחים הערביים לממלכת עבדאללה, היא מן המופרכות של המדיניות הסוביטית. האמנם מתחדשים ימי קיר-בת-הלכות בין הקומוניסטים בארץ ובין המופתי ועוזריו? האמנם סבורה ברית-המועצות שהגיעה שעתה לקנות לה דריסת-רגל במחנה הערבי מתוך סיוע לליכוד המדינות הערביות נגד עבדאללה? גם בענין זה ירביקה אחרים והיא תצא וידיה על ראשה. ההסתלקות מעקרונות מסוכנת היא לה, שהרי בקנוניות דיפלומטיות והענקות כספיות גדול כוחם של האחרים יותר.

ד.

בכל זאת אין לזלזל בסכנת „הקואליציה הקומוניסטית-קלריקאלית“ שנצטרפה נגדנו הפעם. אמנם גם הקתולים גם הקומוניסטים לא ירחיבו גבולם בירושלים בעקבות תכנית בינאום זו, שלא תחזה אור שמש; אך אויבי התקומה היהודית חזקה עליהם שיסתייעו בקואליציה המנומרת החדשה כדי להצר את צעדינו ולסבך את יחסינו הבין-לאומיים.

היא הנותנת, והמחייבת, שצעדינו בירושלים יהיו צירוף של שיקול-דעת ותקיפות למען ישמשו כאזהרה ואבן-בוזון כאחת לכל המתנכלים. עוד לא הוכח כי אמנם יש בדעתו של ארגון האומות לקיים את החלטתו ולחזור ולהטיל את ירושלים לתוך אנדרלמוסיה מוסרית, מדינית וכלכלית, זו שמתוכה הוציאה אותה בדי-עמל מדינת ישראל. עד שיוכח הדבר, מן הדין שחיי העיר יתנהלו כסדרם; שתהליך הקימום הכלכלי יוגבר; ועל הכל, שהעברת מרכז השלטון תיעשה בקצב גובר ובמנוחה, מעשה עם היודע דרכו לבטא. עם זה מן הדין שצבא ישראל יתנה במלוא אויבו בעיר, להבטחת שלום תושביה כולם, לא הבדל עם ודת, למניעת כל התפרעות והתפרצות, ולשמירת המקומות הקדושים. בהגיע השעה, ואם ייעשה

ניגוד בין האינטרסים והדאגות של הנצרות... ובין שאיפת תושבי ירושלים להבטיח את שלטונם ובטחונם כהתאם לנאמנות הלאומית, אילו היה עיקר דאגת הכנסייה הקתולית למקומות הקדושים, ודאי שהיתה מקבלת בנפש חפצה את הצעת ישראל להגבלת הניקיה הבין-לאומית בפיקוח של המקומות הקדושים בלבד. בינאום כפוי, חייבת היתה לדעת, פירושו אי-רצון ומרי, התמרדות וסיכויי קרבות. האם זה הרקע הרצוי בעיני הקתולים לשמירת קדשי הנצרות? לפני זמן-מה דומה היה כי גם הותיקן מבין כי בהגבלה מכסיימלית של רעיון הבינאום נתון מיטב הערובה לשלומם ולשלום הכהנים המשמשים אותם ועולי-הרגל הבאים לפקדם. אך גברו היסודות ההרפתקניים בכנסייה הקתולית, שעוד לא השלימו, כנראה לביטול שלטונה החילונית, אליהם נצטרפה עדה מגוונת של ריאקציונרים, מחוגי הפאשיזם, מחרגי הממון ותומכי הפיאודלים הערביים, שעצם קיומה של מדינת ישראל משבש את חשבונותיהם. על ידי תכנית הבינאום אמרו לתקוע חרב בלבה של מדינת ישראל ולהחזיר את בעית ארץ-ישראל כולה לכור-ההיתוך.

הצטרפותה של ברית-המועצות ברגע האחרון לסגל-חבורה זה הוא צעד טכסימי מן המין המפוקפק ביותר, שאינו עשוי להביא לרוסיה אלא הפסד. העובדה, שרוסיה היא חברה למועצת הנאמנות, אין בה, כידוע, משום ערובה כי יינתן לרוסיה חלק במינהל הממשי בירושלים. נסיון העבר אינו מניח לה מקום לאופטימיות בתחום זה. והרי במסקניות ובנאמנות לעקרונות מסוימים היה עיקר כוחה של מדיניות-החוץ הסוביטית, שהורו בו גם רבים הרחוקים מגעגועים על משטר סוביטי למולדתם. מדוע ירד ככה ערכה של זכות ההגדרה העצמית הדימוקראטית של תושבי ירר-שלים בעיני הסוביטים? מדוע גברה עליו התשור-קה להטיל משטר בלתי-דימוקרטי על העיר בשם שמירת קדשיה הדתיים?

בדבריהם של הנציגים הסוביטיים בלייק סאכסס נרמזו קו חדש של המדיניות הסוביטית לא רק בבעית ירושלים בלבד, אמנם ברית-המועצות לא הסתלקה מעולם מתכנית החלוקה של נובמבר 1947, אך היא גם לא העלתה את הדבקות בתכנית זו על ראש מדיניותה. עד כאן דומה היה עלינו כי גם בעיני רוסיה חשובה יותר מתכנית 1947, שהמציאות הרסה אותה, היא יכלתה של מדינת ישראל להתקיים ולהתפתח ולהתגונן בפני אויביה, הערכה זו, חפצנו להאמין, יש לה יחס

להטיל משטר־נאמנות על הארץ כולה כדי למנוע הקמת המדינה) למה זה נראה אנחנו בחידושה של אותה החלטה — לאחר שהמציאות עקרה גושים גושים ממנה, שכן נמצאו נטולי כושר־חיים — יותר ממה שראתה אמריקה באביב 1948?

חובה עלינו לראות את החלטת הבינאום כמות שהיא: כנסיון מוסה לפרק את חוליותיה של מדינתנו. בשעה שהמדינות הערביות עושות הכ־נות רציניות ל„סיכוב השני“ נגד מדינת ישראל, משולה ירושלים לאותו פירצה קטנה שהמוצא אותה גדול סיכוי לכבוש את החומה כולה. לא נתן את ירושלים מחסה לכל הקונוניה הצבאית והמדינית נגדנו.

חובה עלינו להזהיר את העולם על הפרת השלום הצפויה בעקבות החלטה, שתחת לתקן ולתאם היא באה להרוס ולהטיל מהומה. נקדע אצטלה זו של קדושה המחפה על אינטרסים נטולי־צידוק — ועם זה נשמור את עצמנו מפני שני הקצוות של השתעבדות שבנחיתות ושל שחצנות פסבדר־משיחית נלחה. יראה העולם שאין להזיז אותנו מעדתנו, אך יראה אותנו גם בבטחוננו, בקור־רוחנו, בכוח הריסון של אומה בת־תרבות, או אז יחזור ויתגלה למצב־עים בעד תכנית הבינאום איזו הלצה היסטורית גרועה ניסה הרוב המלאכותי הזה להלביש עוד וגידים; וכן יחזור ויתגלה להם מה קרובה אפ־שרות הפתרון, אם מבקשי הפתרון לא ידרשו ליתרונות טכסיסיים, אלא לטובת ירושלים הממשית, לבטחונה ושלמותה של מדינת ישראל, לחירות הגישה למקומות הקדושים ולשלום־אמת בארץ ובמזרח התיכון.

הנסיון הנואָל מצד ארגון האומות, תתן העיר, לכל גונוניה, כתף סוררת לכל נסיון להרכיב לה הנהלה ממונה. לא היה בעיר פורש ומשתף־פעולה. הוראת־דרך תקיפה וברורה מצד הממשלה תלכד את יהודי ירושלים מתוך אמון בהנהגתם, מתוך אהריות לגורל עירם ומדינתם, ותסכל מזימות אויבים, שזה דרכן להסתייע בפרישה ופעילות נפרדת.

ברי, יהיה מי שיארוב מעתה לכל צעד מצדדינו, ויבקש בכל גילוי של התפרעות או היסטריה בתוכנו אחיזה נוספת להכשלתנו, נימוק נוסף להטלת תכנית הבינאום. אך ככל שהזהירות מצווה עלינו, הלילה לנו לראות את ההחלטה החדשה ראייה טרגית באורו של „פאטום“ שגזיר רת התנגשות כרוכה בהכרח בעקבו. נזכור את דרך־העקלתון אשר עשתה בעית ירושלים בשנ־תיים האחרונות. נזכור כי אך לפני זמן־מה היו אומות נוצריות גדולות מוכנות למסור את העיר לשלטון מוסלמי גמור. נזכור את אדישותן כלפי גורל העיר במצורה, שכגורל גוש עציון המנותק היה גורלה, אלמלא חיבורה למדינת ישראל. גורל זה צפוי לה גם מתכנית הבינאום המנותקת את העיר מן השפלה, סותמת את צינורות העליה אליה, מרוקנת אותה מכוחות הגנתה, מחבלת בכלכלתה ומייבשת את כוחה ולחה המדיני. נזכור כי מועצת הנאמנות כבר כתבה חוקה אחת לירושלים ומש־כה ידה ממנה. נזכור כי מושל מטעם א״ם כבר מונה לירושלים והוקיר רגליו ממנה. יאמר לנו: הרי זו החלטת רוב מכריע באו״ם. נשיב: ואם עוד באפריל 1948 היתה דעת ארצות־הברית כי החלטת נובמבר 1947 אינה החלטה מחייבת, אלא בבחינת המלצה (ואי לזאת תבעת אמריקה